

HOZZÁSZÓLÁSOK

SZENTKUTI FERENC: „AZ ERDŐRENDEZÉS FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI“ C. CIKKÉHEZ

Egyetértek Szentkuti kolléga cikkével, amiben az aktuális állapotot számítógépen kívánja létrehozni, egyben továbbfejlesztésének irányát körvonalazza, de a kivitelezésre javasolt megoldásokat nem tartom egyértelműen jónak.

Nem tudom összeegyeztetni a kezelés fogalmát sem az erdőfelügyelő, sem az üzemtervező munkájával. A tervezés és ellenőrzés megvalósítása azonos szemlélyel nem szerencsés, e megoldásra az összeférhetetlenségen kívül számos, előnytelen példát tudok felhozni az eddigi gyakorlatom alapján. Az üzemterv ne lehetőségeket, hanem kötelezettségeket tárgyaljon. A faállományok fatömegének meghatározása szögszámoló próbás eljárással nem kielégítő, mert méretcsoportos eredményt nem szolgáltat, amire viszont szükség van a további tervek elkészítésénél. Az ötéves tervek beindulása előtt nem egy, hanem három évvel hamarabb van szükség a hozadékszabályozás elvégzésére.

A nagy területű erdőleltározás visszalépést jelentene a jelenlegi helyzethez viszonyítottan. A jelenlegi helyzet az ország valamennyi erdejét erdőrésztlenként tárja fel. Nem volna szerencsés az erdőrésztlenméltségű alapadathalmaz javítása bizonyos százalék, részletesebben felvett adat alapján. A nagy területű erdőleltározással foglalkozók 15 évenként végeznék az erdőleltározást és 14 éven át — évente — az Erdészeti Tudományos Intézet (ERTI), Erdészeti és Faipari Egyetem (EFE) és egyéb tudományos kutatóintézet munkáját látnák el, ill. segítenék (ez nem burkolt létszámemelés?). Az erdőleltározók munkája nem lenne egyenletes és folyamatos, továbbá 14 éven át nem is erdőrendező-ségi feladatot látnának el.

Az erdőrendezés fejlesztésére a következő elvi (koncepcionális) változtatásokra volna szükség:

Az erdőfelügyelőségnek a szakszerű gazdálkodás ellenőrzése során a gazdálkodás okozta évi változásokat (erdősítés, fahasználat, területváltozás) számítógépre alkalmas módon kellene bejelenteni.

Az üzemtervező az erdőrendezőség működési területének 1/10 részén az aktuális állapotot tételesen, helyszíni-terepi felülvizsgálattal, leporellókról végezné, a szükséges helyesbítéseket bejelentené az e célra rendszeresített lapon, az üzemi térképeket mindenkor helyesbíténé, a fatömegméréseket végezné el a 15 éven belül vágáséretté váló állományokban — kivéve a nemesnyárákat (főleg I 214 és OP 229) —, ahol a vágásérettségi kort 10 éven belül elérő állományokra kellene elvégezni, végül a felvételre kerülő területen a fásításokat venné számba. Az egész működési területen szükséges a telepítés okozta évi változások felvétele, míg megbízható megvalósulási térképek nem állnak rendelkezésre.

Az ÁÉMI az 1976. I. 1-i állapotot számítógépen 1978. II. 28-ra rögzíti. Ezt tovább kellene fejleszteni, az ország összes erdőterületére azonos időpontra érvényes üzemterv készítésével. Első ízben a VI. ötéves terv beindulásának kezdő napjával (1981. I. 1.) lehetne a határideje e munkának. Az ötéves tervek tervezési számához először az 1976. I. 1. aktuális állapotból kiindulva, az erdőgazdaságokra és erdőrendezőségként, esetleg megyénként, a többi szektorra szektoronként, először 1978. V. 31-ig kellene megállapítani az 1976. I. 1. aktualizált állapotábrázolatokból a 10 évre szóló kitermelhető fatömeget hozadék-

szabályozással. Ezen keretszámokat a gazdálkodóknak ki kellene adni, egyidejűleg lepurellókon a hozadékszabályozást is tartalmazó, aktuális állapotot erdőrésztlemélységig tárgyalva, rendelkezésre kellene bocsátani. A gazdálkodók 5 éves tervüket a lepurellókból éves bontásban elkészíthetnék a megadott keretszámok betartásával. Ezt — az ötéves tervet évekre bontva — kellene az erdőfelügyelőknak ellenőrizni, hogy a keretszámok betartása és a szakmai szempontok megfelelően érvényesítésre kerüljenek. Az — éves bontású — ötéves tervet a népgazdasági ötéves terv időszakára szóló üzemtervekben érvényesíteni kell. Az üzemtervek érvényességi ideje 10 év, azonban megújításukat 5 évenként — egyezően az ötéves tervek kezdő napjaival — célszerű végrehajtani. Kíváncsú kimondani, hogy erdőrésztlethatárt változtatni elvileg tilos.

Lessényi Béla

Valóban „döntő elhatározások szükségesek” erdőrendezésünk további fejlesztése érdekében, ahogy azt Szentkúti Ferenc Az Erdő 1977 novemberi számában írja.

A felvázolt rendszer szerint egyszerűsödik az üzemtervezői és erdőfelügyelői munka. A számítógép adta lehetőségeket kihasználva pedig, mindenkor napra kész adatok birtokába juthatunk az erdő állapotáról, a tervezett és a már elvégzett munkákról.

Mindehhez azonban meg kell még oldanunk néhány, kisebbnek tűnő problémát. Ám ezek csak most tűnnek kicsinek, mert a tervezett rendszerben bizony rögtön nagygyá válnának és a fogaskereknek csikorgását, sőt elakadását is okoznák.

Ézek közül most az erdő gazdasági beosztásával, az erdőrésztletekkel kapcsolatos aggodalmairól szólnék.

Nagyszerű dolog ugyanis, ha az erdőrésztlet határainak a koordinátáit ezután a számítógép tartja nyilván, ő számolja a területét és rajzolja a térképet is, akár az általunk megadott, tetszőleges méretarányban is.

Nem lehet vitás, hogy ezt a nagy és költséges munkát csak akkor érdemes befektetni, ha az erdőrésztlet kialakítása megfelel a ma, még inkább a közeljövő gazdálkodási igényeinek. Enélkül aligha lenne érdemes az adatait mágneslemezre vésni! A szerző által felvázolt rendszer is feltételezi az erdőrésztletek lehetőség szerinti állandóságát, hiszen azok esetleges változását még számítógépes módszerekkel is nehéz követni.

Erdőrésztleteinket ebből a szempontból megvizsgálandó, meg kell ismerkednünk egy kicsit a történetükkel is.

Sok olyan üzemtervet örököltünk, ahol a gazdasági beosztás az évtizedek során nem változott; ennek megfelelően az évtizedekkel, nemegyszer az évszázadokkal ezelőtti gazdálkodási viszonyokat tükrözi.

Egy évszázaddal ezelőtt még nagyvonalúak voltak az elődeink. Jó nagy erdőrésztleteket alakítottak úgy, hogy a termőhelyi viszonyokat, technikai adottságokat eléggé szabadon kezelték.

Néhány évtizede a lónak talán egy kicsit a túlsó oldalára estünk. Sok helyütt túlságosan apró erdőrésztleteket alakítottunk, ráadásul főképp a faállományhoz igazodtunk a résztlethatárokkal. Pedig az állományviszonyokat áll módunkban a legkönnyebben megváltoztatni, sokkal inkább, mint akár a termőhelyi, akár a technikai adottságokat. Az 1971-ben kiadott „Erdőrendezési Útmutató” már korszerű szemléletet képvisel.

Az útmutatónak eleget teendő, a legtöbbször nem egyszerűen a kis erdőrészek összevonását kell elvégeznünk, hanem alaposan meg kell változtatnunk az egész térképet:

1. Külön kell választanunk a gazdaságosan művelhető területeket a gazdaságtalanoktól. (Elődeink idejében a „gazdaságossági küszöb” általában nem ott volt, ahol mi most tartjuk.)
2. Az oly sokat és oly szívesen hangoztatott *differenciált gazdálkodás* érdekében, a gazdasági területeken belül is élesebb különbséget kell tennünk a közepes és jó hozamokat ígérő területek között. (Hiszen a népgazdaság is nagyobb követelményeket támaszt a jobb termőhelyeken folyó gazdálkodással szemben.)
3. Bátrabban át kell lépünk a részletalakításnál a meglevő állomány kisebb változásait, jobban kell igazodnunk viszont a termőhely változásaihoz. (Ez az előző évtizedek során kevésbé volt követelmény.)
4. A korszerű technika bevezetése, a koncentrált munkavégzés érdekében meg kell keresnünk azt az ésszerű határt, ameddig átléphetjük az állomány- és termőhelyi viszonyok változását.

Nem tartható fenn például a Debrecen környéki erdős pusztákon az akác, szerúségi követelménynek, arról teljes áttekintésem természetesen nincsen. De azért sok példát ismerek:

Nem tartható fenn például a Debrecen környéki erdős pusztákon az akác, a fenyők, a nyárok és a kocsányostölgy káprázatos változatossága, sokszor egy hektáron aluli erdőrészek formájában.

Ugyancsak nem indokolt a Sátor hegységben a fenyővel elegyes lombállományok apró erdőrészekre való osztottsága.

A koncentrált véghasználatok és felújítások jó példái a Mátrában már tíz évnél is idősebbek. (Az ennél fiatalabbakat viszont már nem merném példaképül állítani.)

De nem volna helyes elhallgatni a gazdasági beosztás változatlanul hagyásának indokait sem: Nehéz dolog a gazdálkodónak újra megtanulni a térképet, megszokni az új elnevezéseket. Bár ezt ellensúlyozza valamelyest, ha kevesebb rubrikából áll majd a vágásterve, az erdőművelési terve, kevesebb munkanaplót, C-, E-, F- stb. lapot kell kitöltenie. Az üzemtervezőre is ellentétes erők hatnak. Körülbelül fele annyi munkával készítheti el az üzemtervet, ha nem kell a térképet újra szerkesztenie, nem kell az új határokat kifestenie, hanem munkáját rögtön az erdőleírással kezdheti. E kényelmetlenségek ellentétele egyedül a népgazdaság által elvárt, hatékonyabb termelőmunka lesz.

Hogy országosan mekkora területen kell még a gazdasági beosztáson javítani, arra nem lesz könnyű fényt deríteni. A kép nagyon vegyes lehet, hiszen e téren az üzemtervező egyetlen ösztönzője a saját, jobb munkára való törekvése, mérceje pedig a saját szakmai lelkiismerete volt. Ha angolul fogalmaznánk, úgy írnám: Az ellenőrzésre hivatott szervek — az üzemterv vizsgálata és jóváhagyása során — minderre nem fordítottak túlzottan nagy figyelmet. Magyarán: Ezzel nem törődött senki.

Mielőtt tehát egy nem olcsó és nem is rövid távra szóló rendszert bevezetnénk, gazdálkodásunk alapvető egységét, sejtjét alaposan meg kell még vizsgálnunk!

Ha — mint szintén soron levő feladatot — az erdőgazdálkodást folytató szervezetek között esedékes területcseréket is megemlítem, azt hiszem, nyilvánvaló, hogy noha a Szentkúti Ferenc által vázolt rendszer bevezetése még messze van is, *a kezdő lépések megtételével máris késésben vagyunk.*

Kezdjünk tehát hozzá e nagy munkához!

Reményfy László

A tervezés, kivitelezés és felügyelet hármaskörű munka és munkaköri tagozódás föl nem bontható. A tervezés és felügyelet összekapcsolása, munkaköri összeférhetetlenség miatt sem valósítható meg.

A gazdálkodási viszonyok ismerete a jelenlegi rendszer keretében megfelelően biztosított. Az egyéb szakmák keretében végzett tervezői, művezetői munka jellegében más az erdészeti művezetéstől.

A hozadékszabályozás pillanatnyilag alulról fölfelé való szerveződése is csak részbeni gond, mivel alapfelmérésre mindig szükség lesz. Csupán a hozadékszabályozási egység területét kellene megnövelni valamilyen módon a jelenlegihez képest. (Például: függvénykapcsolatot találni az erdőgazdaságok még érvényben levő és éppen megújított üzemterveinek hozadékszabályozási adatai között.)

Az aktualizálás útján előállított üzemterv többet nem nyújt, csak másképp és máskor. A jelenlegi problémákat sem szünteti meg, csak máshol és más módon csapja ki.

Az állapotváltozások időpontjában tervelőírás nem adható, mivel csökken a tervezői biztonság. A kétszeri helyszínelés igénye tehát megmarad.

A jelen rendszer egyöntetű tízes — idő, biztonság és területszázalék — periodikusságával szemben az új felvételi rendszer sima futást nem tud adni. Maga is kénytelen lesz periodizálni a tízéves hozadékszabályozás és a változatlanul megmaradó, kétszeri helyszínelés miatt. Változást csupán az jelentene, hogy ebben az esetben az azonos állománytípusok felvétele periodizálna együtt és a változók periódushossza sem lenne azonos. Vagyis a jelenlegi, harmonikus periodikus rendszerünket diszharmonikusra cserélnénk.

A problémáink tehát megmaradnának, sőt még bővülnének is, diszharmonikuság fellépésével. Ezen túlmenően további, főleg munkaszervezési gondok is előtérbe kerülnének.

Ugyanis, ha az üzemterv ötéves átfedéssel készül, úgy a periódus meggyorsul, tehát több felvételi munkát követel. Az előtervek minősége is romlik emellett.

A jelenlegi központosított műszaki felszerelés és személyzet szétforgácsolása maga után vonná az eddig elért eredmények jövőbeni romlását is.

Ezért sokkal inkább a jelenlegi felmérési rendszer lehetőségeit kellene még jobban kihasználni és biztosítani a még szükségesnek ítélt adatok megszerzésének gazdasági és műszaki feltételeit. A terepi felvétel nehézségei nem jelenthetnek indokot egy jól működő felvételi rendszer megszüntetésére.

Az üzemtervezők szociálpolitikai problémával terhes munkakörülményeit, fizikai igénybevitelét jobb gépkocsi- és munkaruha-ellátással, jobb szálláslehetőséggel — évek óta változatlan a szállásköltségünk stb. — és a terepi munkában eltöltött idő függvényében nyújtott nyugdíj- és szabadságkedvezmények nyújtásával kellene és lehetne kompenzálni.

Balogh György